

Viser på valse 1 – 5

400 historiske fonografoptagelser af traditionel sang og spillemandsmusik

5 cd'er med indlagte kommentarhæfter

Lydrestaurering og lydteknik: Morten Carlsen

Redigering og kommentar: Svend Nielsen

Kan man i dag høre, hvordan almindelige mennesker sang for mere end hundrede år siden? Det er utroligt, men det kan man. På 5 CD'er med titlen **Viser på valse** udsendes nu 400 optagelser med fantastiske sangere og musikere, hvor man kan

- høre gamle viser med spændende tekster, og med melodier, der er overraskende i deres tonesprog
- høre salmer der bliver sunget på en helt anden måde, end vi kender i dag
- høre spillemandsmusik spillet på violin eller trallet

Optagelserne stammer fra Dansk Folkemindesamlings enestående samling af lydoptagelser, der er indspillet på fonograf i årene fra 1907 til 1947. Når de ikke er publiceret før, er det fordi optagelserne har været behæftet med så megen støj, at sangen eller spillet

næsten blev skjult. Men heldigvis er der gradvist blevet udviklet effektive redskaber, der kan rense lyden uden at skade stemmekarakteren.

Pionererne inden for feltet var den kendte folkemindesamler *Evald Tang Kristensen*, arkivar *Hakon Grüner-Nielsen* og senere (i tyverne) den berømte australske koncertpianist og komponist *Percy Grainger*. Alle slæbte de på en række rejser især i Jylland fonografen og valserne fra sted til sted, idet de lavede optagelserne hjemme hos den enkelte sanger eller spillemand.

Det var først og fremmest viser, de optog, og helst dem, der kunne føres tilbage til middelalderen eller i hvert fald til renæssancen. Det betyder, at vi i dag har mulighed for at høre et stort antal viser, der ellers ville være væk for altid, ligesom vi kan høre gamle melodiformer, der er radikalt anderledes, end dem vi kender i nutiden. Desuden optog de nogle af de gamle salmemelodier, der blev sunget til Kingos salmebog. Salmesangen havde i midten af 1800-tallet ændret fuldstændig karakter, da de kirkelige autoriteter ved en salmereform afskaffede brugen af Kingos salmebog. Heldigvis lykkedes det at finde nogle af de gamle kirkesangere, der kunne huske melodier fra deres ungdom. Derfor kan vi for salmernes vedkommende høre en syngemåde, der har været uddød i omkring 150 år.

Violinmusik var svær at optage på fonografen, men alligevel har vi fine spillemands-optagelser, foruden de optagelser, hvor melodierne bliver sunget eller trallet ind. Det gælder fx et stort antal Sønderho-melodier.

Foruden de oplysninger, der findes i hæfterne, der følger de enkelte cd'er, kan man på www.forlagetkragen.dk/vpv finde udskrifter af alle visetekster samt fyldige personoplysninger om alle de medvirkende, det har været muligt at opspore oplysninger om.

Viser på valse 1 1907

I maj-juni 1907 foretog et ulige par en 10-dages rundtur i Jylland for at indsamle folkesang. Det var den 64-årige folkemindesamler Evald Tang Kristensen og den 26-årige cand.mag Hakon Grüner-Nielsen, der kort forinden var blevet ansat ved Dansk Folkemindesamling.

Turen foregik med tog, dagvogn men først og fremmest til fods fra landsby til landsby. Fonografen havde man i hånden og valserne havde man i en rygsæk på nakken.

Man lagde ud i Vejle fortsatte til Give-egnen: Abildgård, Donnerslund, Hedegård og Voel Derfra tog de så til Virklind og Voel ved Silkeborg, derefter

til Hæsum og Volslev nær ved Nibe i Nord-vesthimmerland. Med et stop i Viborg rejste de så vestpå til Dover og Skelager i Sydthy.

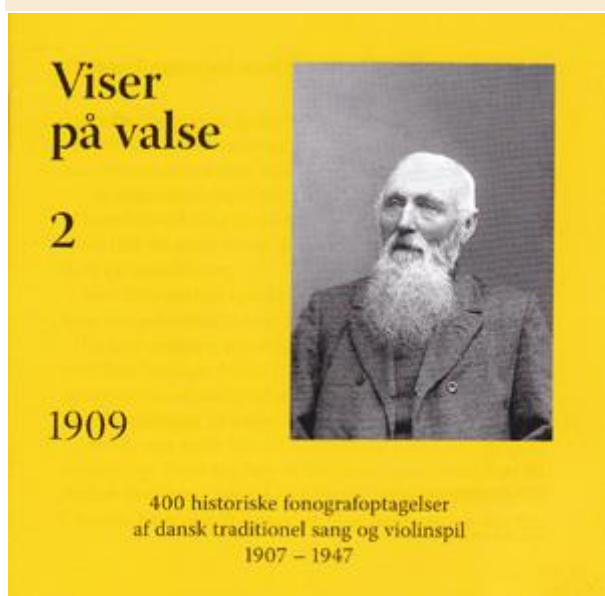
Fra Sydthy gik turen til Fastrup og Hammerum ved Herning og rejsen afsluttedes nede ved Ribe. Et forsøg på at lave optagelse i Kolding mislykkedes i første omgang, men optagelsen blev senere gennemført i København.

De indspillede med i alt 18 sangere, og af dem skal især fremhæves: Marie Tang Kristensen i Vejle, Andreas Knudsen i Abildgård, Christen Hansen Møller i Hedegård, Christen Sørensen Thomaskjær i Virklund, Jens Mark i Hæsum, Lovise Hansen i Dover og Morten Eskesen i Kolding

Det var de ældste visetyper man søgte efter. Af de 78 viser der bringes på CD'en er de allerfleste middelalderballader: 30 kæmpeviser og 24 skæmteviser og 17 viser fra renæssancen.

Blandt mere kendte vise kan nævnes Ramund, I skoven slulle være gilde, Agnete og havmanden, Åge og Else og Hagbard og Signe.

Viser på valse 2 1909

I 1909, to år efter at Evald Tang Kristensen og Hakon Grüner-Nielsen havde været på indsamling sammen, drog Grüner Nielsen afsted igen, men denne gang alene.

Han gennemfører tre længere indsamlingsrejser.

Den første, der startede 8. Juni gik til Midtjylland, hvor han indspillede med seks sangere.

Af dem skal fremhæves især Kirsten Marie Jensdatter, Rønslunde, (10-13)

Den 11. juni rejser han til Sønderjylland (Og det vil i 1909 sige syd vor den tyske grænse).

Af de fremten optagne sangere skal især nævnes Nis

Callesen Henriksen, Lerskov (29-36) og Maren Fausbøl Branderup. (19-22).

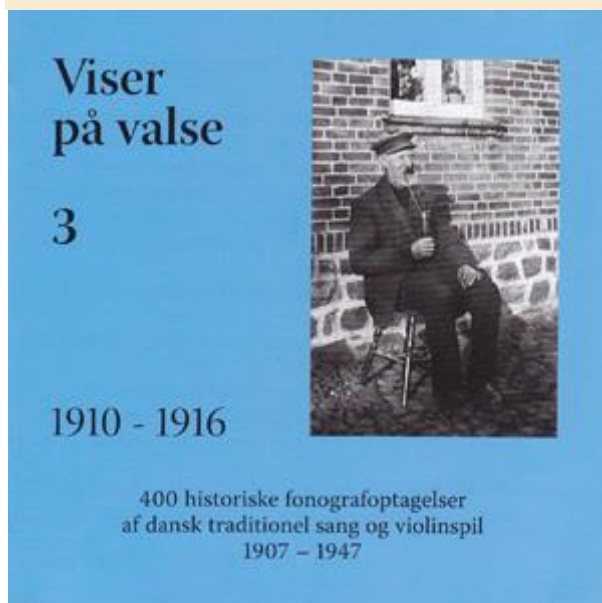
Tredje rejse starter den 16 juli denne gang til Vendsyssel. Hvor han optager med 9 personer. En af dem er spillemanden Thomas Johansen, Kaas (57-78)

Fra mange af de 32 medvirkende på CD'en bringes kun et eller to numre, men deres optagelser er spændende.

Indsamlingen i 1909 var her bredere end i 1907. Foruden viserne findes også eksempler på remser, sanglege og eventyr, og hos Thomas Johansen møder vi de første spillemandsoptagelser med violin.

Endelig er ni numre sidst på CD'en indspillet på Samsø af journalistelevnen Frederik Poulsen efter Signe Brammings sang. Fire af dem er spillemandsmelodier som hun traliede.

Viser på valse 3 1910 – 1916

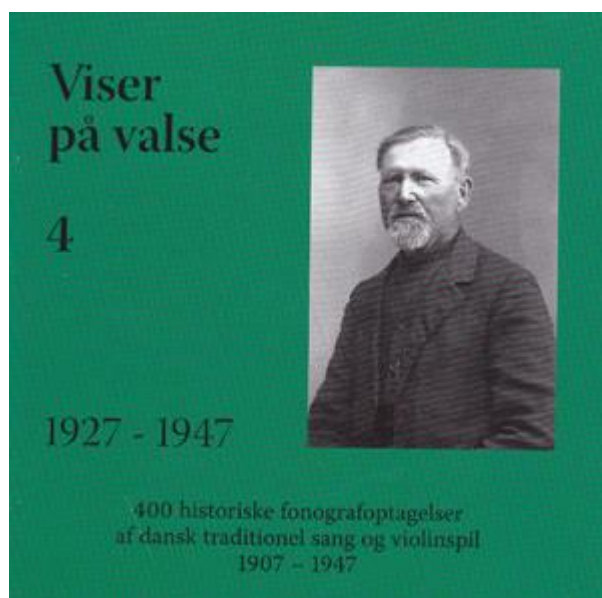

Viser på viser på valse 3 er indsamlet i perioden 1910 – 1916 med 17 sangere, hvoraf de fleste kun medvirkede med et eller to numre.

Det er spillemandsmusikken der er i centrum på CD'en., Mere end 2/3 af optagelserne er spillemandsmelodier en mindre del (3-38-40 og 3-43-45) resten trallet. Hovedparten af disse optagelser viser spillemandstraditionen knyttet til Sønderho på Fanø.

Det begyndte i 1914 hvor Hakon Grüner-Nielsen i København mødte den tidligere skibsfører Sonnich Thomsen ,der gjorde ham bekendt med den særlige danse- og musikform der brugtes i Sønderho.

Sonnich Thomsen traliede 9 sonderho-melodier for Grüner-Nielsen (8 -16), og i 1916 tog Grüner-Nielsen til Sønderho og indspillede 37 spillemandsstykker og viser. Det var først og fremmest byens gamle spillemand, Peder Brinch der traliede (46-67 og 70-73) men også skibsfører Thomsen, (68-69 og 74-75) og Thomsen i Frøslev (43-45)

Udover spillemandsmelodierne inderholder CD'en dog også andre spændende optagelser: eksempler på fortælletradition, rim og hyrdedrenge-råb samt et bredere udsnit af viser end på de to første CD'er. Specielt skal Jens Søballe, Ilved fremhæves.

Viser på valse 4 1927 – 1947

Efter 13 års pause startede Hakon Grüner-Nielsen i 1927 fonografindspilningerne igen. CD-en rummer 75 numre med 23 sangere.

Som noget nyt indspilles nu en række salmer for at dokumentere den gamle folkelige salmetradition. På CD'en bringes 21 salmer, bl. a. fra De højhelliges og De stærke jydere tradition. Af sangerne her skal fremhæves Evald Tang Kristensen, i Vejle, Jens Kjær, i Grøderis, Peder Jensen Therkelsen i Gl. Sole, Hans Anton Grauenkjær i Århus og R. R. Askholm på Lyø. Det er dog stadig de ældste visetyper der er i højsædet: middelalderballaderne og renesainseviserne, men en del nyere viser (fra 1800-tallet) sniger sig dog ind.

Af visesangerne kan især fremhæves Laust Frandsen i Arnborg, Anton Fløe i Kølækær (32-34), Jens Christian Jensen i Aalbæk (38-41), Selma Nielsen i Kalundborg (42-49) Just Poulsen i København (60-65) og Valdemar Bendixen i Humble. (68-75)

Optagelserne med Valdemar Bendixen er ikke optaget af Hakon Grüner Nielsen men af en anonym.

Viser på valse 5 1922 – 1927

I 1922 startede. Den 79-årig folkemindesamler Evald Tang Kristensen og den 27 –årige australske komponist og koncertpianist Percy Grainger på at rejse rundt og optage med fonograf.

Det blev i de næste fem år til tre korte koncentrerede rejser klemte inde mellem Percy Graingers

koncerter.

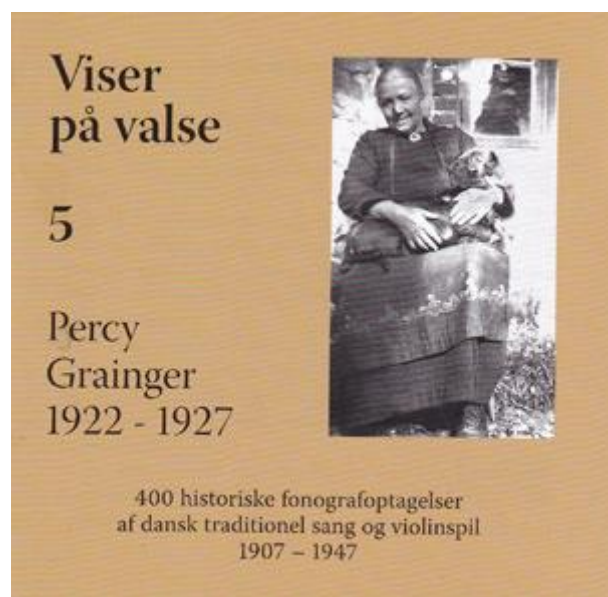
Første rejse varede i 7 dage og foregik i Midtjylland.

Vejle, Ilved, Hedegård, Hammerum Gedsø, Albæk og retur til Vejle.

Anden rejse varede 8 dage og foregik i samme midtjyske område som den tidligere.. De besøgte en række af de samme byer men derudover Timring, Kollund og Sinding.

Tredie rejse varede kun 5 dage. Den gik lidt længere nord på fra Vejle over Ringkøbing til Skørping og retur til Vejle.

Af de 81 optagelser er de syv spillemandsmusik på violin med spillemændene Frederik Iversen i Vejle (3 og 8-10), og Hans Verner i Skørping (64-66).

Det er dog viserne der dominerer CD'en, og først og fremmest de ældste visetyper:

middelalderballader (kæmpeviser og skæmteviser) og viser fra renaissancen.

Af visesangerne kan især fremhæves Jens Christian Jensen i Snejbjerg, Jakob Dal i Timring, Peder Sørensen Fløe i Kollund, Ane Nielsen Post i Gedsø. Marie Tang Kristensen i Vejle, Poul Lorenzen i Skørping og Anne Munch i Fræer Mark.